

Stipresnių nevyriausybinų organizacijų link: NVO Fondo biudžeto didinimas

Esamos situacijos analizė

Projekto vadovės Ieva Mikutavičiūtė ir Giedrė Pociūtė

2024 05 23

Turinys

Įvadas	3
1. Apie NVO Fondą	5
2. Finansavimo poreikis	8
3. Teisinio reguliavimo aspektai	11
3.1. NVO Fondo teisinis pagrindas ir apibrėžimas.....	11
3.2. NVO Fondo teisinio statuso privalumai ir trūkumai.....	12
3.3. NVO Fondo finansavimo modelis.....	13
3.3.1. Fondo priklausomybės nuo biudžetinių metų klausimas.....	15
3.4. Kitų ministerijoms pavaldžių fondų teisinio reguliavimo aspektai.....	16
3.4.1. Alternatyvūs finansavimo šaltiniai kitų fondų veikloje.....	20
Išvados	23
Šaltiniai	25

Įvadas

Nevyriausybės organizacijos (NVO) – tai pelno nesiekiantys, nuo valstybės ar savivaldybių institucijų nepriklausomi juridiniai asmenys, veikiantys visuomenės ar jos grupės labui. Dažnai vadinamos trečiuoju sektoriumi, NVO vienija aktyvius piliečius, turinčius bendrą tikslą ir norą spręsti kylančias problemas, kurių nepajėgia aprėpti valdžios ir verslo sektoriai. Veikdamos tarsi tiltas tarp valstybės institucijų sprendimų ir piliečių, NVO gali būti puikus įvairių visuomenės požiūrių atspindys. Aktyvi pilietinė visuomenė yra stiprios valstybės pamatas. Kuo stipresnės nevyriausybės organizacijos, tuo geriau gali būti išgirstas bei atlieptas Lietuvos gyventojų požiūris.

Pilietinės visuomenės organizacijų tvarumo indekso duomenimis, NVO sektoriaus situacija Lietuvoje pamažu gerėja, tačiau instituciniai organizacijų gebėjimai išlieka silpni.¹ Didžioji dalis nevyriausybinių organizacijų gaunamų pajamų yra skiriamos einamosioms išlaidoms ir projektinių veiklų įgyvendinimui. Tuo tarpu dauguma Lietuvos NVO neturi reikalingų finansinių resursų, kurie galėtų būti skiriami organizacijos institucinių gebėjimų stiprinimui taip užtikrinant ne tik organizacijos veikimą šiuo metu, bet ir organizacijos stiprėjimą, augimą ir plėtrą vidutiniu bei ilguoju laikotarpiu.²

Pastaraisiais metais vis dažniau diskutuojama apie tai, kaip viešasis sektorius gali prisidėti prie nevyriausybinių organizacijų institucinio stiprinimo ir taip įgalinti organizacijas tvariau planuoti savo veiklas bei finansus. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM), būdama atsakinga už NVO sektoriaus plėtrą, turi išsikėlusį tikslą – formuoti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų plėtros politiką, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą.³ 2021–2030 m. SADM Socialinės sutelkties plėtros programoje tvarių finansavimo mechanizmų bei organizacinių gebėjimų trūkumas įvardijamas kaip vienas iš esminių trukdžių pilietinių visuomenės organizacijų (PVO) stiprinimui.⁴

Siekiant įgalinti nevyriausybines organizacijas tvariau planuoti savo veiklą, 2020 m. buvo įsteigtas SADM administruojamas Nevyriausybinių organizacijų fondas (toliau – NVO Fondas). Fondo tikslas – stiprinti NVO institucinius gebėjimus, investuoti į sektorių užtikrinant patikimų valstybės partnerių tvarų vystymąsi.⁵ Svarbu pabrėžti, jog, priešingai nei daugelis kitų nevyriausybinių organizacijoms lėšas skiriančių viešojo sektoriaus programų ar fondų, NVO Fondo skiriamas finansavimas yra orientuotas būtent į organizacijų kompetencijų ir gebėjimų stiprinimą, o ne einamosios veiklos kaštų padengimą.

¹ 2022 m. naujasis pilietinės visuomenės organizacijų tvarumo indeksas, [http://www.3sektorius.lt/docs/NaujasisPVOtvarumoindeksas2022\(1\)_2024-02-12_12:58:08.pdf](http://www.3sektorius.lt/docs/NaujasisPVOtvarumoindeksas2022(1)_2024-02-12_12:58:08.pdf)

² Nevyriausybinių organizacijų fondo 2022 m. finansinė ir veiklos ataskaita, 2023, p. 6, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/NVO/NVO%20fondas/NVO%20Fondo%20veiklos%20ir%20finansine%20ataskaita_2022%20m_galutine.pdf

³ Nevyriausybinių organizacijų politika, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/neyvriausybinu-organizaciju-politika/>

⁴ 2021–2030 m. plėtros programos valdytojo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programa, p. 7, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/administracine-informacija/Pletros%20programos/Sutelkties%20opp/1b_%20SADM_%20Sutelkties%20PP_forma%20A%20patikslinta%20_%2020210629.pdf

⁵ NVO Fondas, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/neyvriausybinu-organizaciju-politika/nvo-fondas/>

Pastarųjų metų Fondo konkursų paraiškų statistika ir veiklos ataskaitos atskleidžia, jog dabartinis Fondo biudžetas yra nepakankamas patenkinti esamą ir būsimą finansavimo poreikį. 2023 m. iš 278 gautų paraiškų NVO instituciniams gebėjimams stiprinti finansuotos tik 79 (t. y. vos daugiau nei ketvirtadalis – 28 proc. nuo visų gautų paraiškų).⁶ Net 50 NVO paraiškų, atitikusių visus reikalavimus ir ekspertų įvertintų kaip geros kokybės, turėjo „likti už brūkšnio“ rezervinių projektų sąrašuose ir negalėjo būti finansuotos. Sparčiai auganti konkursinio finansavimo paklausa pastaraisiais metais lėmė ir Fondo finansavimo prioritetus – siekiant maksimizuoti institucinio stiprinimo konkursų finansavimo pajėgumus, kitoms Fondo veiklos kryptims skirtos lėšos tesiekė 6,7 % bendro biudžeto. Tai reiškia, jog tam tikroms veikloms, tokioms kaip mokymų organizavimas ar ekspertinis konsultavimas, lėšų išvis nebuvo skirta. Dėl šių priežasčių Fondo kuriamas poveikis išlieka ribotas ir pasiekia tik labai mažą dalį Lietuvos nevyriausybinų organizacijų.

Norint pasiekti reikšmingų ir ilgalaikių pokyčių stiprinant Lietuvos nevyriausybinių sektoriaus institucinius gebėjimus, reikia stengtis, jog NVO Fondo teikiama tikslinė pagalba taptų prieinama kuo didesniai skaičiui organizacijų. Tam būtina didinti NVO Fondo biudžetą. Šiuo metu pagrindinis ir vienintelis Fondo lėšų šaltinis yra valstybės biudžeto dotacijos, siekiančios 2,9 mln. Eur per metus. Vienas iš būdų didinti esamą finansavimą – tai alternatyvių finansavimo šaltinių paieška. Siekiant išanalizuoti esamą ir būsimą Fondo finansavimo poreikį bei identifikuoti galimus teisinius ir praktinius iššūkius naujų finansavimo šaltinių pritraukimui, atlikta esamos situacijos analizė.

Ši esamos situacijos analizė yra pirmasis „Kurk Lietuvai“ projekto „Stipresnių nevyriausybinių organizacijų link: NVO Fondo biudžeto didinimas“ etapas, kuria remiantis bus atliekami tolimesni žingsniai, tokie kaip užsienio šalių gerųjų praktikų analizė, preliminarių sprendimų parengimas bei viešoji konsultacija.

---

⁶ Valstybės institucijų teikiamas finansavimas NVO 2023-2024 m., https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/NVO/Valstyb%C4%97s%20institucij%C5%B3%20teikiamas%20finansavimas%20NVO%202023-2024%20m_%20atnaujinta.xlsx

1. Apie NVO Fondą

Nevyriausybinių organizacijų fondas įsteigtas 2020 m. kovo 1 d. siekiant sukurti atskirą finansinį ir ekspertinį įrankį NVO sektoriaus stiprinimui bei ilgalaikę plėtrai.

Valdymas

NVO Fondą administruoja SADM, kuri disponuoja NVO Fondo lėšomis, skelbia paraiškų atrankas, užtikrina NVO Fondo tarybos priimtų sprendimų vykdymą bei visuomenės informavimą apie NVO Fondo veiklas.

Pagrindinis Fondo valdymo organas – Fondo taryba. Ją sudaro septyni nariai: trys valstybės institucijų ir įstaigų atstovai, trys NVO atstovai ir vienas NVO srities mokslininkas. Fondo taryba sprendžia dėl strateginių NVO finansavimo kryptių ir kiek lėšų konkrečioms kryptims bus skirta, taip pat priima sprendimus dėl periodinės nevyriausybinių organizacijų sektoriaus padėties analizės, dalyvauja Fondui pateiktų paraiškų vertinime. Tarybos institucinę sudėtį, t. y., kokių konkrečių institucijų atstovai sudarys tarybą, socialinės apsaugos ir darbo ministro teikimu tvirtina Vyriausybė, o konkrečius asmenis iš šių institucijų tvirtina ministras NVO tarybos teikimu. Taigi NVO taryba yra atsakinga už personalinę tarybos sudėtį.

Nuo 2022 m. pabaigos NVO Fondo konkursų administravimą vykdo Europos socialinio fondo agentūra (ESFA).

Tikslas

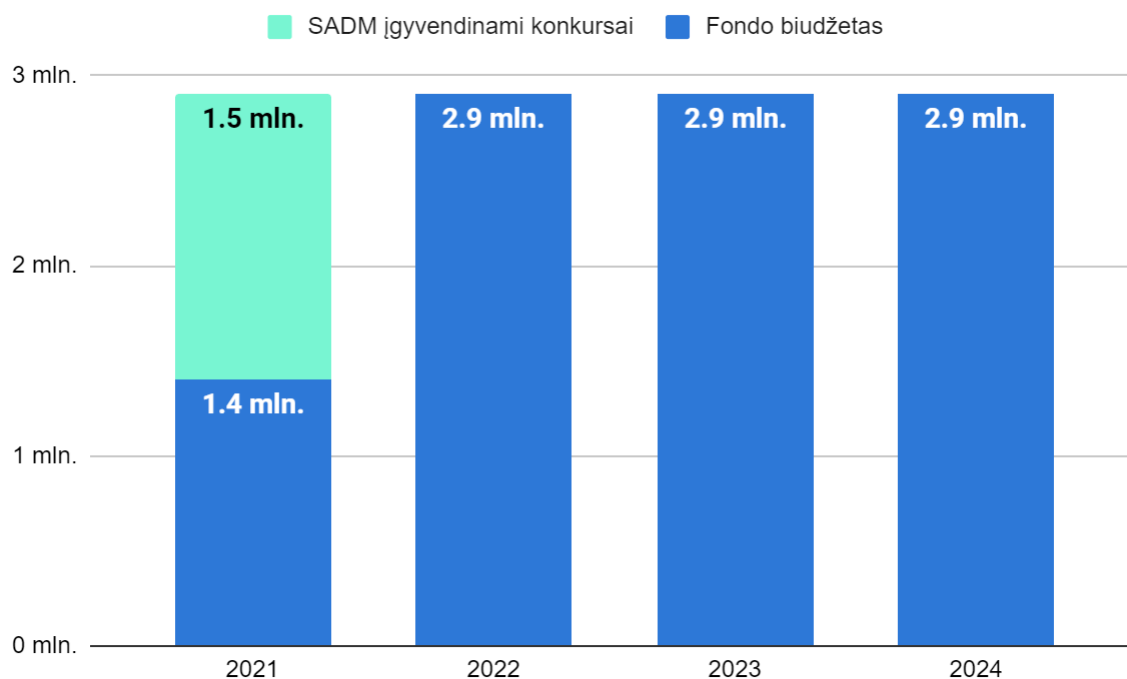
Pagrindinis NVO Fondo tikslas – stiprinti NVO institucinius gebėjimus, investuoti į sektorių, užtikrinant patikimų valstybės partnerių tvarų vystymąsi. Fondas paskirsto lėšas nevyriausybiniams organizacijoms, jų plėtros politikos formavimui ir įgyvendinimui.

Biudžetas

Šiuo metu vienintelis Fondo finansavimo šaltinis yra iš valstybės biudžeto skiriami asignavimai. Pastaruosius kelerius metus valstybės finansavimas išliko stabilus ir siekė 2,9 mln. Eur biudžetiniams metams (Pav. 1). Pagal SADM Strateginį veiklos planą tokia pati suma yra numatyta ir 2025-2026 m.⁷

Fondo finansavimo dinamiką pirmaisiais jo veiklos metais paaiškina pasikeitusi lėšų skirstymo tvarka. Dar iki Fondo įkūrimo SADM įgyvendino nacionalinių ir skėtinių NVO konkursus, kuriems kasmet bendrai buvo skiriama apie 1,5 mln. Eur. Pirmaisiais fondo gyvavimo metais šie ministerijos administruojami konkursai į naujojo Fondo biudžetą, kuriam tuo metu numatyta 1,4 mln. Eur, nebuvo įtraukti dėl užtrukusių biurokratinių procedūrų (nors patys konkursai vyko). O nuo 2022 m. šių konkursų lėšos jau buvo priskirtos NVO Fondo biudžetui. Todėl nepaisant formalaus Fondo biudžeto išaugimo 2022 m., reali NVO stiprinimui skirta lėšų suma 2021 m. buvo ta pati kaip ir vėlesniais metais.

⁷ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (KODAS 18) (2024–2026) metų strateginis veiklos planas, p. 51, <https://socmin.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/1/UAVTJnLQffl.pdf>

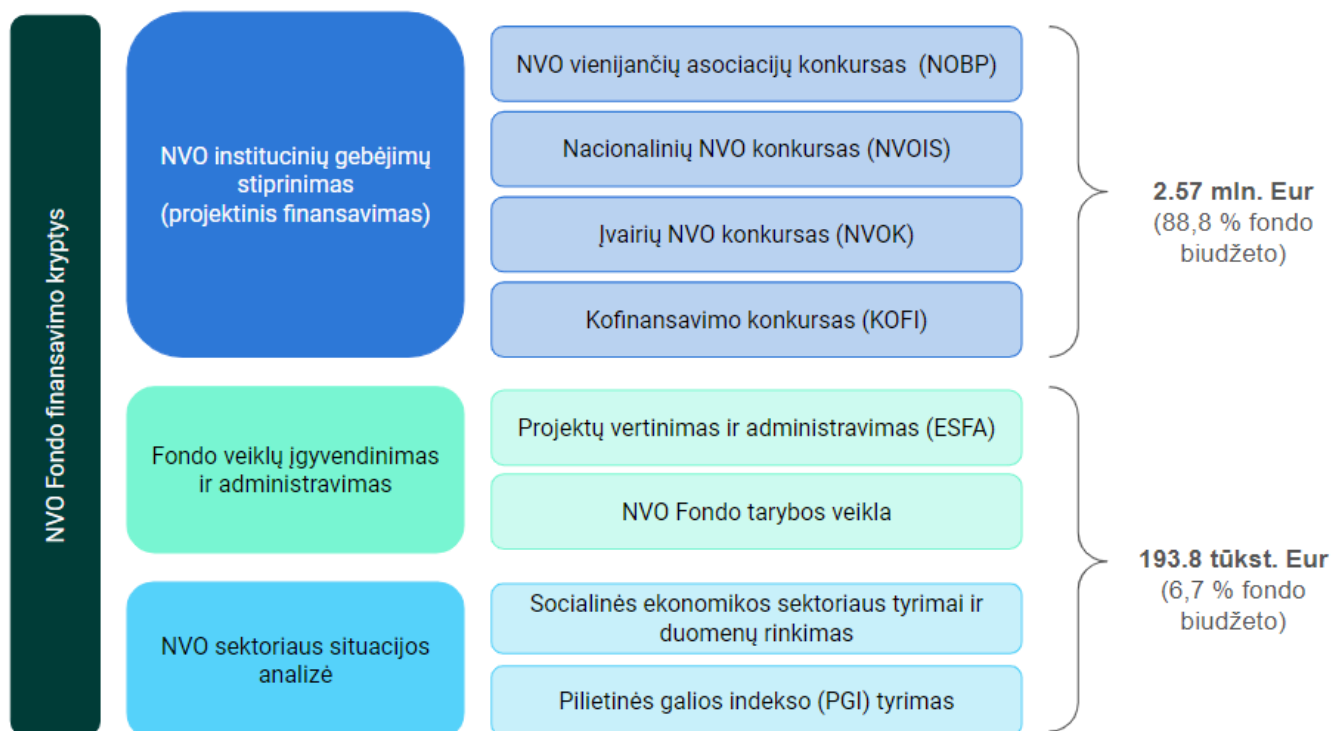
Pav. 1, NVO Fondo biudžetas, 2021–2024 m.

Finansavimo kryptys

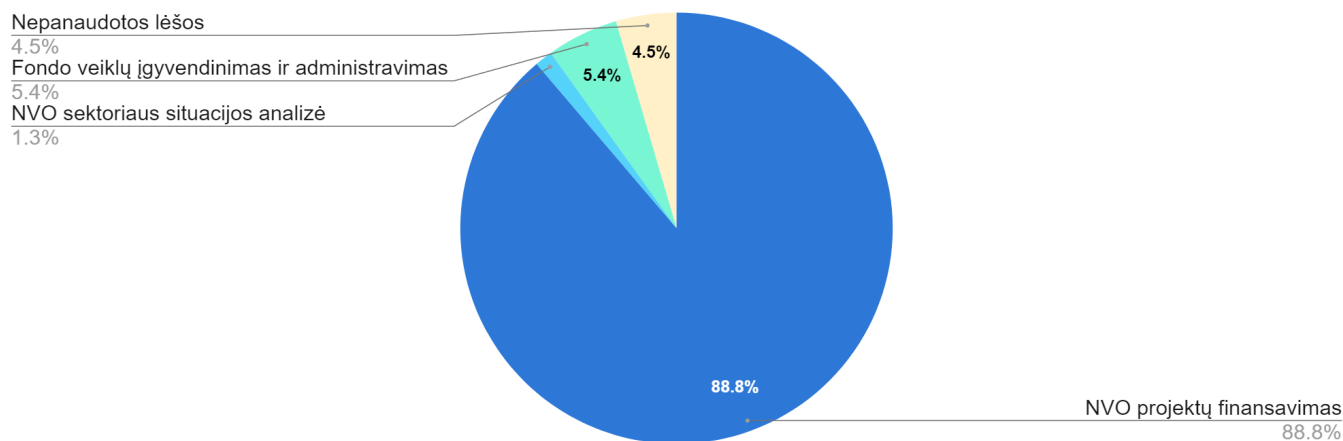
Šiuo metu Fondo lėšos skirstomos į tris pagrindines finansavimo kryptis:

1. NVO institucinių gebėjimų stiprinimą per projektinio finansavimo konkursus;
2. Fondo veiklų įgyvendinimą bei administravimą;
3. NVO sektoriaus situacijos analizę.

Ribotas NVO Fondo biudžetas ir auganti paklausa pastaraisiais metais lėmė, jog didžioji Fondui skiriamos finansavimo dalis buvo nukreipta į vykdomus NVO institucinio stiprinimo konkursus (88,8 % fondo biudžeto) skiriant minimalius resursus administravimo išlaidoms bei NVO sektoriaus tyrimams (6,7 % Fondo biudžeto) ir beveik nepaliekant resursų kitoms aktualioms veikloms, tokioms kaip NVO institucinių kompetencijų kėlimas, mokymų organizavimas ar ekspertinis konsultavimas.

Pav. 2, NVO Fondo finansavimo kryptys, 2023 m.

Pav. 3, NVO Fondo išlaidos pagal kryptis, 2023 m.

Taigi pastarųjų metų Fondo finansavimo kryptys ir joms skiriamas finansavimas atskleidžia sudėtingą lėšų paskirstymo dinamiką. Sprendimus dėl strateginių finansavimo krypčių priimanti NVO Fondo taryba yra nuolat priversta rinktis finansavimo prioritetus – didesnis finansavimas vienoms kryptims dažnai reiškia mažą ar išvis neegzistuojantį finansavimą kitoms kryptims. Norint efektyviau įgyvendinti NVO Fondo strateginius tikslus ir tolygiau paskirstyti finansavimą tarp strateginių krypčių, būtina didinti esamą Fondo biudžetą.

2. Finansavimo poreikis

NVO Fondo finansavimo poreikio nustatymas yra kompleksinė užduotis, kuriai spręsti būtina atsakyti į keletą esminių klausimų: kaip patikimai nustatyti aktyvių NVO skaičių sektoriuje, kokio dydžio viešasis finansavimas yra siektinas, kad būtų sukurtas norimas poveikis (tuo pačiu išlaikant konkurenciją ir siekiant, jog NVO netaptų pernelyg priklausomos nuo šio finansavimo šaltinio) bei kokia yra ekonominė ir socialinė tokios NVO stiprinimo priemonės kuriama vertė.⁸

Registrų centro duomenimis, šiuo metu Lietuvoje yra įregistruota apie 34 tūkst. įvairių ne pelno siekiančių subjektų. Tačiau nėra tikslų duomenų, kiek iš jų laikytini nevyriausybinėmis organizacijomis ir iš tiesų yra pilietinės visuomenės atstovai. Siekiant lengviau identifikuoti naudą visuomenei kuriančias asociacijas, labdaros ir paramos fondus bei viešąsias įstaigas nuo 2020 m. Registrų centre pradėta išduoti NVO žyma. Nevyriausybines organizacijas yra skatinamos užregistruoti NVO statusą, įrodantį, jog jos atitinka NVO įstatyme numatytą nevyriausybinių organizacijų apibrėžimą. Registrų centro atvirieji duomenys rodo, kad žymą „Nevyriausybinių organizacija“ 2024 m. gegužės mėn. duomenimis turi daugiau kaip 4 tūkst. įvairių juridinių asmenų. Vien per praėjusius 2023 m. NVO statuso turėtojų padaugėjo 1,3 tūkstančio.⁹ Ne visos NVO kriterijus atitinkančios organizacijos yra išsiėmusios NVO žymą, todėl tikslaus aktyvių NVO skaičiaus nustatymas išlieka vienu pagrindinių iššūkių siekiant objektyviai įvertinti būsimo finansavimo poreikį.

Kitas svarbus aspektas vertinant viešojo finansavimo poreikį yra kokią dalį organizacijų turėtų paliesti įgyvendinama institucinio stiprinimo priemonė bei kokia viešojo finansavimo proporcija bendrame organizacijų biudžete yra optimali siekiant tvaraus pokyčio. Dar svarstant Pilietinės visuomenės plėtros agentūros kūrimo idėją remtasi vertinimu, jog siektina valstybės skiriamo viešojo finansavimo proporcija turėtų sudaryti vidutiniškai 34 % NVO sektoriaus biudžeto, neindikuojuot šiuo rodikliu konkrečių projektų ar organizacijų finansavimo intensyvumo. Remiantis šia prielaida ir tuometiniais skaičiavimais, siūlyta finansuoti ne daugiau kaip 700 paraiškų per bet kurį 3 metų laikotarpį, tokiu būdu siekiant užtikrinti idėjų ir iniciatyvų konkurenciją, aukštą veiklų kokybę ir rezultatų tvarumą. Bendrai, agentūros skirstomam finansavimui siūlyta skirti 17,8 mln. Eur neįskaiciuojant administracinių išlaidų.

Dabartinė NVO Fondo finansavimo apimtis gerokai atsilieka nuo preliminarių poreikio vertinimų, neminint per paskutinius šešerius metus įvykusių ekonominių pokyčių. Konkursiniam finansavimui kasmet skiriama lėšų suma siekia apie 2,5 mln. Eur, per pirmuosius tris Fondo veikimo metus finansuota 218 projektų. Dalis jų įgyvendinta tų pačių organizacijų, taigi bendras finansuotų NVO skaičius yra dar mažesnis. Pastarųjų metų NVO Fondo veiklos statistika atskleidžia, jog Fondo biudžeto pakanka atliepti tik daliai itin didelio ir sparčiai augančio NVO institucinio stiprinimo poreikio. 2023 m. konkursuose gautų NVO institucinio stiprinimo paraiškų skaičius dar išaugo, lyginant su 2022 m. (kai buvo gautos 232 paraiškos). 2023 m. iš 278 gautų paraiškų NVO instituciniams gebėjimams stiprinti finansuotos tik 79 (t. y. vos daugiau nei ketvirtadalis – 28 proc. nuo visų gautų paraiškų). Net 50 NVO paraiškų, atitikusių visus reikalavimus ir ekspertų įvertintų kaip geriausios kokybės, turėjo „likti už brūkšnio“ rezervinių projektų sąrašuose ir negalėjo būti finansuotos (pav. 4). Vien šių aukščiausiais balais įvertintų paraiškų finansavimo poreikiui patenkinti būtų prirėkę papildomų 1,88 mln. Eur. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį,

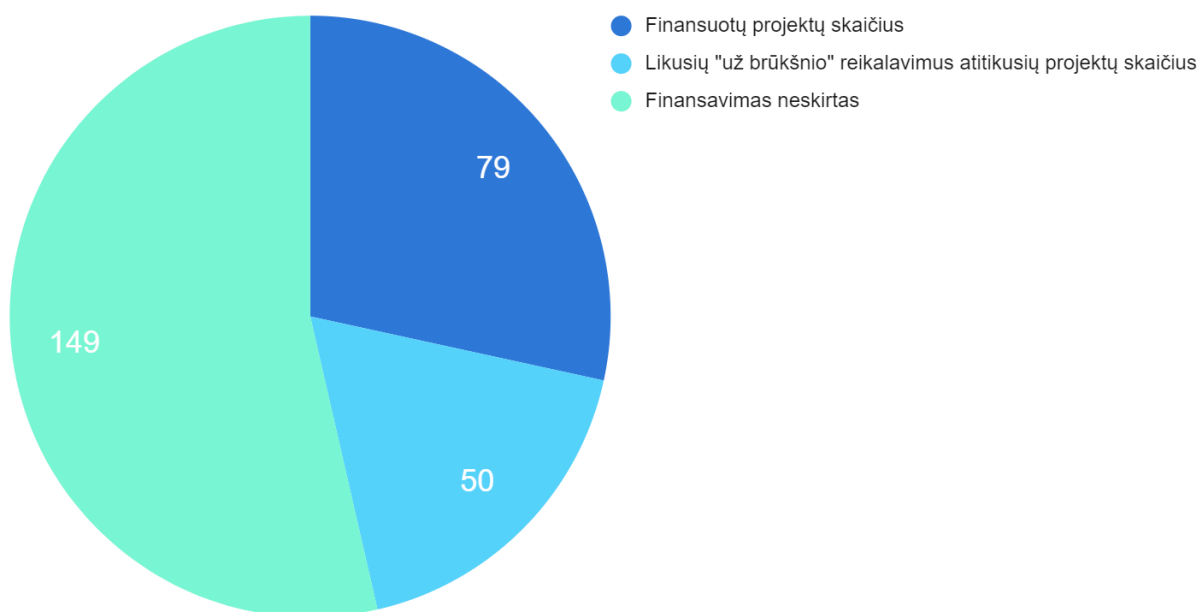
⁸ *Galimybės studija: pilietinės visuomenės plėtros agentūra*, 2017 m., p. 35–36,

https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13926_pvpa_galimybiu_studija.pdf

⁹ *Paramos gavėjai ir nevyriausybines organizacijos: kiek jų yra ir kaip jas atpažinti*, Registrų Centras, 2024 m. kovo 20 d., <https://www.registrucentras.lt/naujienos/index.php?mod=news&act=view&id=60517>

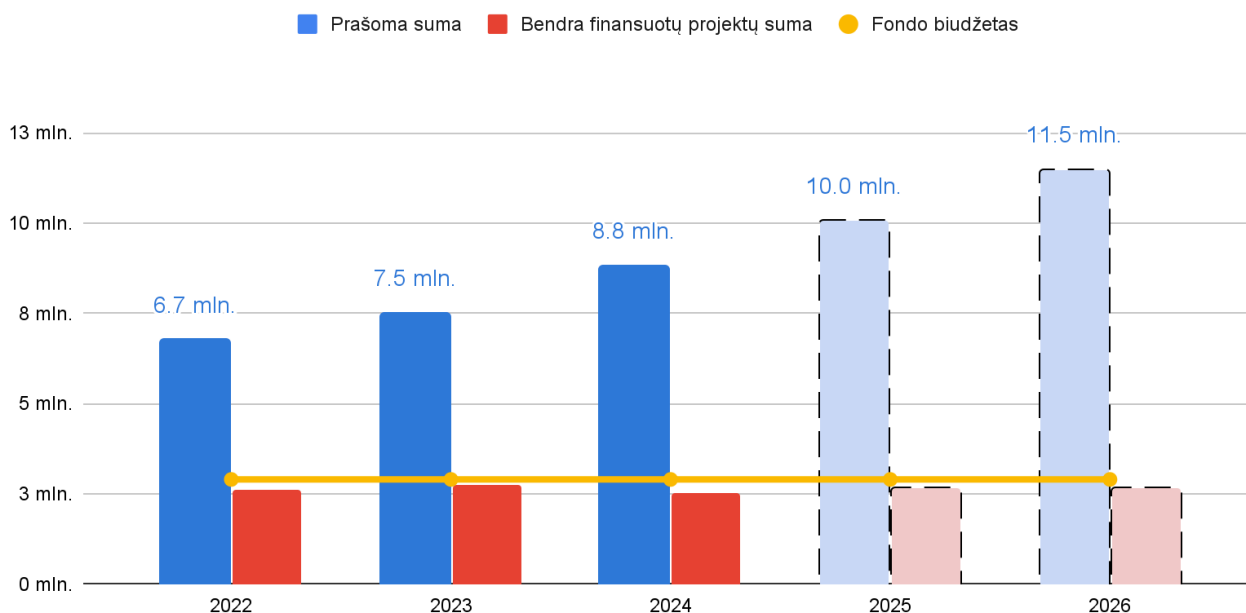

jog daliai projektų finansavimas neskirtas dėl neatitikimo aukštiems formaliesiems reikalavimams, nors turinio prasme jos vertintinos puikiai. Griežti formalieji reikalavimai pradėti taikyti atsižvelgiant į itin ribotas finansavimo galimybes ir siekiant suvaldyti didelę paklausą.

Pav. 4, Konkursų finansavimo statistika (projektų skaičius, vnt.), 2023 m. duomenys

Finansavimo konkursų pareiškėjų prašomos sumos ir paraiškų skaičius tendencingai augo nuo Fondo gyvavimo pradžios. Vidutinis finansavimo paklausos augimas 2022–2024 m. sudarė apie 14 %. Tikėtina, jog didėjant Fondo žinomumui bei augant NVO sektoriui Lietuvoje, finansavimo paklausa toliau kils, taip pat didės ir atotrūkis tarp esamų finansavimo pajėgumų ir realaus poreikio. Konservatyviu vertinimu, finansavimo paklausai augant tokiu pačiu tempu kaip iki šiol, jau 2026-ųjų pabaigoje bendra prašoma finansavimo suma turėtų siekti 11,5 mln. Eur ir beveik keturis kart viršyti realius konkursinio finansavimo pajėgumus (pav. 5).

Pav. 5. NVO Fondo biudžetas ir finansavimo poreikis (Eur), 2022–2026 m.

Kaip jau minėta, siekiant suvaldyti didelę paklausą, konkursų organizatoriai 2023 m. sugriežtino formalius reikalavimus pareiškėjams – itin atidžiai pradėtos vertinti nuostatos, susijusios su finansinių ataskaitų teikimu atsakingoms institucijoms, informacijos apie įgyvendinamus projektus pateikimu internete ir kt. Daliai organizacijų, norinčių pretenduoti į NVO Fondo finansavimą, tai tampa iššūkiu dar paraiškos pildymo stadijoje, todėl tikroji konkursinio finansavimo paklausa galimai yra dar didesnė nei šioje analizėje pateikiami skaičiai.

Taip pat svarbu paminėti, jog konkursų statistika atskleidžia tik dalį esamo finansavimo poreikio. Šalia institucinio stiprinimo projektiniam finansavimui skiriamų lėšų NVO Fondo nuostatai numato ir kitas reikšmingas NVO sektoriui veiklas, tokias kaip nevyriausybinų organizacijų ir su jų veikla susijusių mokslinių tyrimų ar centralizuotų kompetencijų kėlimo mokymų įgyvendinimas. Nors bendrai šioms veikloms kartu su Fondo administravimo išlaidomis pagal nuostatus gali būti skiriama iki 20 % Fondo biudžeto, šiuo metu tyrimams tenkanti biudžeto dalis tesiekia 1,3 % biudžeto, o kitų Fondo veiklų įgyvendinimui (mokymams, ekspertiniam konsultavimui, mentorystei ir kt.) lėšų išvis neskiriama.

Tam, kad būtų galima kalbėti ne tik apie formalų poreikį (pateiktų paraiškų skaičiaus ir skiriamo finansavimo santykį), bet apie resursus, reikalingus norint sukurti ilgalaikį socialinį ir ekonominį pokytį sektoriuje, būtini išsamūs poveikio vertinimo tyrimai. NVO Fondo veiklų 2023–2024 m. plane numatyta, kad išsamus NVO Fondo poveikio vertinimas bus atliekamas kas 3 metus. Pirmojo vertinimo paslaugos bus įsigytos 2024 m., šiam tikslui numatyta 50 tūkst. Eur iš NVO Fondo lėšų. Tikimasi, jog reguliariai atliekami poveikio vertinimo tyrimai padės bent iš dalies įvertinti skiriamo finansavimo poveikį organizacijų instituciniam stiprėjimui ir efektyviau planuoti ateities resursus.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog dabartinis NVO Fondo biudžetas nėra proporcingas poreikiui atsižvelgiant į valstybės keliamus tikslus NVO sektoriaus stiprinimo srityje. Finansavimas gali būti skiriamas tik labai mažai daliai valstybėje veikiančių NVO. Tuo tarpu gaunamų paraiškų statistika rodo sparčiai augantį NVO Fondo priemonių žinomumą ir paklausą finansavimui institucinio stiprinimo

sferoje. Augančios paklausos neatitinkantis Fondo biudžetas reiškia ir ribotas galimybes įgyvendinti kitas Fondo nuostatuose numatytas veiklas, tokias kaip NVO sektoriaus situacijos tyrimai bei mokymų programų organizavimas.

3. Teisinio reguliavimo aspektai

Norint įvertinti NVO Fondo galimybes pritraukti alternatyvių finansavimo šaltinių, būtina detalesnė šios priemonės teisinio reguliavimo analizė. Šiame skyriuje nagrinėjami Fondo teisinis pagrindas ir apibrėžimas, esamo juridinio statuso privalumai bei trūkumai, dabartinio finansavimo modelio teisiniai ypatumai. Taip pat atlikta lyginamoji analizė su kitais panašiais ministerijoms pavaldžiais ar su jomis susijusiais fondais. Analize siekta išsiaiškinti, ar Lietuvos kontekste esama neišnaudotų galimybių, kuriomis būtų galima pasinaudoti modeliuojant inovatyvius NVO Fondo finansavimo mechanizmus.

3.1. NVO Fondo teisinis pagrindas ir apibrėžimas

NVO Fondas yra tiesiogiai finansuojamas iš valstybės biudžeto, todėl vienas iš pagrindinių šio Fondo veiklą reglamentuojančių teisės aktų yra LR biudžeto sandaros įstatymas.

Pagal šį įstatymą, valstybės biudžeto pajamas sudaro mokesčiai, privalomi mokėjimai, rinkliavos, biudžetinių įstaigų pajamos, pajamos iš valstybės turto, Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos ir kitos įplaukos. Biudžeto pajamos gali būti perskirstomos tik per valstybės ir savivaldybių biudžetus bei vadinamuosius valstybės išteklių fondus (kuriems priskiriami Privalomojo sveikatos draudimo fondas, Rezervinis (stabilizavimo) fondas, Pensijų anuitetų fondas ir kiti specifiniam tikslui įsteigti fondai, turintys tik jiems būdingą pajamų šaltinį).¹⁰

Daugelis ministerijų savo ruožtu turi įsteigusios į tam tikrų jų kuruojamų sričių plėtrą orientuotus fondus, finansuojamus tiesiogiai iš ministerijoms paskirto biudžeto. Dažnu atveju tai nėra atskiri juridiniai vienetai ir savo teisine forma bei veikimo principu negali būti gretinami su tradiciniais labdaros ir paramos fondais, kurių veiklą reglamentuoja LR Labdaros ir paramos įstatymas. Taip pat, šiuos fondus svarbu atskirti ir nuo anksčiau minėtų LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme apibrėžtų išteklių fondų, kurių pagrindinis finansavimo šaltinis yra pajamos, būdingos tik šiems fondams ir kurios nėra gautos iš valstybės ar savivaldybės biudžeto. Bendrine prasme fondu yra vadinamos lėšos, skiriamos tam tikram tikslui siekti.¹¹ NVO Fondo ir kitų šioje analizėje aptariamų ministerijoms pavaldžių fondų atveju, „fondo“ sąvoka yra naudojama gan liberaliai, ją taikant ministerijų įsteigtiems biudžeto krepšeliams, skirtiems tam tikrų strateginių tikslų įgyvendinimui.

Šių biudžeto krepšelių teisinis statusas ir finansavimo šaltiniai varijuoja. Taip pat varijuoja jų administravimo principas, kai kuriais atvejais daugiau atsakomybių išlaikant ministerijos viduje, kai kuriais – perleidžiant didžiąją dalį administravimo funkcijų numatytai išorinei agentūrai. Bendrojo teisinio apibrėžimo ir vieningo reguliavimo trūkumas apsunkina ir alternatyvių finansavimo šaltinių paiešką. Iš

¹⁰ LR biudžeto sandaros įstatymas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. XIV-2325, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428/asr>

¹¹ *Lietuvių kalbos žodynas*, <http://www.lkz.lt/?zodis=fondas&id=1000308000>

pokalbių su NVO Fondo ir kitų panašių ministerijoms pavaldžių fondų atstovais matyti, jog esama poreikio plėsti fondų finansavimo galimybes, tačiau kiekvienu atveju susiduriama su tam tikra teisine nežinomybe. Kylančius iššūkius bandoma spręsti individualiai – trūksta bendrų sprendimų ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo.

Dar NVO Fondo kūrimo ištakose svarstyta į Fondo finansavimo modelį įtraukti ne tik valstybės biudžeto bet ir privataus kapitalo lėšas ir taip siekti Fondo savarankiškumo. Tačiau susiklostęs finansavimo modelis ir juridinis statusas nulėmė, jog Fondas išliko itin priklausomas nuo valstybės išteklių. Tolimesniuose skyriuose siekiama apžvelgti kaip dabartinis NVO Fondo teisinis reguliavimas lemia Fondo finansavimo specifiką, biudžeto planavimą ir naujų finansavimo galimybių paiešką.

3.2. NVO Fondo teisinio statuso privalumai ir trūkumai

NVO Fondas nėra atskiras juridinis vienetas, o SADM įsteigtas ir iš ministerijos biudžeto finansuojamas „krepšelis“, naudojamas konkursinėms NVO lėšoms paskirstyti bei nevyriausybinių organizacijų plėtros valstybės politikai formuoti ir įgyvendinti. Toks NVO Fondo teisinis statusas lemia tam tikrus privalumus ir trūkumus lyginant su atskirą juridinį statusą turinčiais fondais. Šie aspektai pateikiami lentelėje:

Privalumai	<p>Fondas yra visiškai integruotas į ministerijos strateginius planus</p> <p>Fondas nėra atskirtas nuo ministerijos strateginiuose dokumentuose išdėstytų strateginių kryptių ir tiesiogiai prisideda prie iškeltų uždavinių įgyvendinimo. Taip užtikrinama, kad</p>
	<p>Stabilus ir ilgalaikis NVO finansavimo šaltinis</p> <p>Fondo biudžeto stabilumas ir jo įtraukimas trijų metų strateginius veiklos planus suteikia daugiau užtikrintumo nevyriausybiniams organizacijoms, pretenduojančioms į šį finansavimą. Jos gali aiškiau ir toliaregiškai planuoti savo finansus, iš anksto ruošti konkursams žinodamos aiškius kriterijus, finansavimo kryptis ir skiriamas sumas keliems metams į priekį.</p>
	<p>Mažesni administravimo kaštai</p> <p>Dalį administravimo funkcijų atlieka ministerijos specialistai, sutaupoma papildomų etatų, kurie būtų reikalingi, jeigu Fondas veiktų kaip atskiras juridinis vienetas.</p>
	<p>Palaikoma institucinė atmintis</p> <p>Išlaikomas darbų tęstinumas, užtikrinamas strateginių vizijų tęstinumas atsižvelgiant į dar prieš NVO Fondo įkūrimą ministerijoje egzistavusias NVO finansavimo praktikas.</p>
Trūkumai	<p>Neturi paramos gavėjo statuso</p> <p>Užkertamas kelias Fondui įgyti paramos gavėjo statusą, kuris, savo ruožtu, sudarytų galimybę gauti paramą iš fizinių bei juridinių asmenų, taip pat pasinaudoti GPM dalies (1,2</p>

	%) skyrimo mechanizmu. ¹²
	Priklausymas nuo biudžetinių metų
	Fondo finansavimas ir finansų planavimas yra priklausomi nuo biudžetinių metų – biudžetiniams metams numatytos, bet iki galo nepanaudotos lėšos turi būti gražinamos į valstybės biudžetą.
	Sudėtingos biurokratinės Fondo valdymo procedūros
	Taikomi itin griežti planavimo ir kontrolės mechanizmai tiek Fondo biudžeto formavime, tiek jo veiklų ir konkursų organizavime. Tai daro Fondą nelanksčiu ir lėtina sprendimų priėmimo procesą.
Griežti biurokratiniai reikalavimai projektų valdytojams	
Griežtos biurokratinės procedūros Fondo valdymo atžvilgiu lemia ir griežtus reikalavimus pareiškėjų atžvilgiu. Paramą gavusios organizacijos privalo kas ketvirtį teikti išlaidų ataskaitas, negali pirkti ilgalaikio turto ir t.t.	
Nepatrauklus verslui	
Privataus sektoriaus subjektai nėra linkę remti tiesiogiai ministerijos administruojamų fondų.	

1 Lentelė. NVO Fondo teisinio statuso privalumai ir ribotumai

Taigi, viena vertus, dabartinis NVO Fondo teisinis statusas užtikrina jog Fondas ir jo veiklos yra visiškai integruoti į ministerijos strategines kryptis ir procesus. Tai reiškia, jog Fondas prisideda prie prioritetinių klausimų sprendimų, o ministerija, kaip Fondą administruojanti institucija, užtikrina sklandų Fondo administravimą ir nepertraukiamą finansavimą. Kita vertus, atskiro juridinio statuso nebuvimas, apsunkina alternatyvių finansavimo šaltinių pritraukimo galimybes, tiek teisine prasme, tiek iš praktinės pusės.

Nebūdamas atskiru juridiniu vienetu, Fondas neturi galimybės pasinaudoti paramos gavėjo statusu, kuris sudaro teisinę prielaidą pritraukti privačių rėmėjų lėšas. Tokių lėšų pritraukimą apsunkina ir bendras visuomenės ir privataus sektoriaus nepasitikėjimas valstybės institucijomis. Praktika rodo, jog verslo subjektai nėra linkę remti valstybės administruojamų ir iš biudžeto finansuojamų vienetų, o verčiau renkasi tiesiogines paramos formas - aukojama organizacijoms, kurių misija tiesiogiai siejasi su įmonių įgyvendinama socialinės atsakomybės strategija. Skeptišką verslo atstovų požiūrį į valstybės ir verslo bendradarbiavimą remiant specifinius sektorius taip pat sąlygoja nepasitikėjimas valstybinių institucijų skaidrumu, jų intertiškumas bei negebėjimas dirbti kartu su greitai besikeičiančiu verslu.¹³ Verta atkreipti dėmesį, jog valstybės įgyvendinamos nevyriausybinių sektoriaus stiprinimo priemonės, tokios kaip NVO Fondo teikiama parama, yra orientuotos į bendrą organizacijų institucinių gebėjimų stiprinimą ilguoju laikotarpiu - šios paramos rezultatai yra mažiau matomi ir atsiskleidžia ilgesnėje laiko perspektyvoje. Dėl

¹² Atkreiptinas dėmesys, jog nuo 2025 m. 1,2 % pajamų mokesčio dalį bus galima skirti tik nevyriausybiniams organizacijoms ir (ar) paramos gavėjais esantiems meno kūrėjams, plačiau: <https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/737112/06200.pdf/1d886bfb-1792-edc0-2478-6e620084f015?t=1655726955121>

¹³ *Kokybinio tyrimo „Mecenavimo paskatų vertinimas“ ataskaita*, Rinkos tyrimų centras, 2021, p. 10, <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2022/06/Kokybinis-tyrimas-%E2%80%9EMecenavimo-paskatu-vertinimas-2021.pdf>

šios priežasties tokie valstybiniai fondai yra mažiau patrauklūs visuomenei ir potencialiems rėmėjams, pastarieji verčiau renkasi prisidėti prie konkrečių nevyriausybinių organizacijų veiklų įgyvendinimo.

Atskiro juridinio statuso nebuvimas ne tik apsunkina privačių rėmėjų pritraukimą, bet ir užkerta kelią savarankiškai dalyvauti tarptautinėse finansavimo programose, tokiose kaip ES struktūrinių fondų investicinės programos. Teoriškai, galimybė pasinaudoti ES ir tarptautinių fondų investicijomis egzistuoja, nes SADM, kaip jai pavaldaus fondo administratorė, gali už jį teikti paraiškas finansavimui gauti. Tačiau tam, kad tai būtų įgyvendinta, būtina kad Fondo misija ir veikla atitiktų kurios nors iš investicinių programų tematinis reikalavimus, o gautos lėšos būtų panaudojamos tiesiogiai Fondo įgyvendinamoms veikloms (pvz., centralizuotiems mokymams ar sektoriaus tyrimams), bet ne šių lėšų persikirstymui per institucinio stiprinimo konkursus.

Tiesioginė priklausomybė nuo biudžetinio finansavimo ir su tuo susiję biurokratiniai reikalavimai daro Fondą itin nelanksčiu ir užkerta galimybes efektyviai bei strategiškai planuoti savo finansus. Dar 2017 m., Pilietinės visuomenės instituto parengtoje galimybių studijoje nagrinėta, koks juridinis statusas geriausiai atitiktų naujai kuriamą, į NVO plėtrą orientuoto darinio, poreikius. Išanalizavus privalumus ir trūkumus, prieita išvados, jog optimaliausia teisinė forma naujai kuriamai agentūrai (kurios idėjinis pamatas vėliau pritaikytas kuriant NVO Fondą) būtų viešoji įstaiga. Dabartinė Fondo valdymo forma ir veikimo principai gerokai nutolo nuo pirminės Pilietinės visuomenės plėtros agentūros idėjos, tačiau argumentai dėl atskiro juridinio statuso suteikimo išlieka tie patys.

3.3. NVO Fondo finansavimo modelis

Nevyriausybinių organizacijų finansavimo valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis tikslus ir tvarką reglamentuoja LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. Naujausia šio įstatymo redakcija taip pat reglamentuoja NVO Fondo finansavimo tvarką – įstatymas nurodo, jog Fondo lėšos sudaromos iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai skiriamų asignavimų ir iš kitų teisėtai gautų lėšų.¹⁴ Nors įstatyme yra numatyta ir kitų lėšų pritraukimo galimybė, šiuo metu Fondo biudžetą sudaro tik ministerijai skiriami valstybės biudžeto asignavimai.

Kovo–birželio mėnesiais ministerijos lygmeniu yra diskutuojamas ir derinamas biudžetas ateinantiems finansiniams metams. Skyrių specialistai gali apibrėžti realią paklausą ir kelti klausimus dėl būsimo finansavimo poreikio atsižvelgdami į suplanuotą veiklą. NVO Fondą kuruoja SADM Nevyriausybinių organizacijų plėtros skyrius, kuris, atsižvelgdamas į Fondo tarybos siūlymus dėl lėšų paskirstymo, yra atsakingas už Fondo veiklų planavimą ir būsimo finansavimo poreikio komunikavimą. Aptarus esamą ir būsimą finansavimo poreikį ministerijos viduje, pradedamas derinti bendras valstybės biudžeto dalies pasiskirstymas tarp visų ministerijų. Suderinus atskirų ministerijų biudžetus, tvirtinama, kokia biudžeto dalis tenka atskiriems skyriams ir jų veikloms įgyvendinti atsižvelgiant į gautą finansavimą bei anksčiau aptartą poreikį.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog nuo 2023 m. valstybės finansinis planavimas vykdomas trims metams į priekį, tokiu būdu siekiant užtikrinti finansavimo tęstinumą vidutiniu laikotarpiu ir taip formuoti

¹⁴ LR nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. XII-717, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463439/asr>

tvaresnę šalies fiskalinę politiką. Trimečio biudžeto taikymas lemia, kad kasmet vienai ar kitai veiklai skiriamas finansavimas išlieka gana pastovus. Viena vertus, tai suteikia užtikrintumo, jog vienais metais numatytas finansavimas nebus sumažintas ateinančiais metais, kita vertus, tai apsunkina ir finansavimo didinimą keičiantis poreikiams ir aplinkybėms.

Fondo biudžetas yra tvirtinamas keliuose lygiagrečiai veikiančiuose finansiniuose ir planavimo dokumentuose:

- NVO Fondo trijų metų finansiniame plane,
- Nevyriausybinių organizacijų veiklos stiprinimo veiksmų plane,
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos strateginiame veiklos plane,
- Programos sąmatoje (B-1 forma),
- Viešųjų pirkimų plane (tyrimų pirkimo ir kitais atvejais).

NVO Fondo biudžeto tvirtinimas skirtingų lygių viešuose strateginiuose dokumentuose užtikrina skaidrumą ir atsakingą finansų planavimą. Tačiau tokia tvarka taip pat apsunkina bet kokių pakeitimų priėmimą, kadangi šie pakeitimai turi atsispindėti visuose išvardintuose dokumentuose, kurie, savo ruožtu, yra tvirtinami ministro įsakymais. Todėl neretai, artėjant metų pabaigai ir likus nepanaudotų lėšų, kurios nors veiklos įgyvendinimui, nebelieka laiko jas efektyviai nukreipti į kitą Fondo veiklą ir taip optimizuoti turimų lėšų panaudojimą.

Visi išvardyti Fondo finansavimo aspektai yra susiję su tuo, kad šiuo metu vienintelis Fondo finansavimo šaltinis yra valstybės biudžeto asignacijos. Tai nulemia ilgas ir kompleksiškas Fondo biudžeto derinimo procedūras, biudžeto tvirtinimą įvairių lygių finansiniuose dokumentuose ir prievolę planuoti Fondo finansus priklausomai nuo biudžetinių metų (kas reiškia, jog biudžetiniams metams suplanuotos ir iki galo nepanaudotos valstybės dotacijos, privalo būti gražintos į Valstybės biudžetą metų biudžetinių metų pabaigoje). Tokia finansavimo tvarka daro Fondą itin nelanksčiu, kai reikia greitai ir efektyviai reaguoti į kintantį finansavimo poreikį dėl nenumatytų aplinkybių. Norint pasiekti daugiau lankstumo Fondo finansų valdymo atžvilgiu, būtini alternatyvūs pajamų šaltiniai, kuriuos pagal poreikį būtų galima nukreipti į norimas sritis, kai to padaryti neleidžia biudžetinis finansavimas.

3.3.1. Fondo priklausomybės nuo biudžetinių metų klausimas

Ne kartą diskutuota dėl NVO Fondo ir kitų panašių fondų priklausymo nuo biudžetinių metų ir su tuo susijusių finansinių suvaržymų bei lėšų panaudojimo neefektyvumo. Dar svarstant jau minėtos Pilietinės visuomenės plėtros agentūros steigimo galimybę buvo siekiama, jog naujai kuriama agentūra galėtų laisvai disponuoti skirstomomis lėšomis, t. y. be prievolės lėšas išleisti iki biudžetinių metų pabaigos. Tokiu būdu siekiama užtikrinti nepertraukiamą finansavimą ilgalaikiams, tęstiniams, svarbią strateginę reikšmę pilietinei visuomenei stiprinti turintiems projektams. Tačiau tokiam biudžeto planavimui kelią pastojo tam tikri teisiniai argumentai.

2020 m. šiuo klausimu pasisakė Konstitucinis Teismas (KT), nurodydamas, kad valstybės finansuojamų fondų išlaidų planavimas nepriklausomai nuo biudžetinių metų prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintai Vyriausybės teisei ir pareigai sudaryti valstybės biudžetą biudžetiniams metams. Pagal Konstituciją, Vyriausybė – ir tik ji – turi įgaliojimus valstybės biudžeto projekte numatyti, kiek lėšų ir iš kokių pajamų šaltinių turėtų būti gauta, kiek lėšų ir kokiems tikslams turėtų būti skirta. Todėl, pagal

Konstituciją, draudžiama kitų metų valstybės biudžete numatyti praėjusiais biudžetinais metais nepanaudotas valstybės biudžeto lėšas valstybės nuolatinėms funkcijoms vykdyti (visuomenės kasdienėms reikmėms). Kitaip būtų paneigta ne tik konstitucinė biudžetinių metų samprata, bet ir su ja susijusios teisinės normos: Vyriausybės konstitucinės teisė ir pareiga sudaryti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams bei Seimo konstitucinės teisė ir pareiga tvirtinti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams.¹⁵

Atsižvelgiant į šį KT išaiškinimą, iš daugelio ministerijoms pavaldžių fondų nuostatų bei jų veiklą reglamentuojančių įstatymų buvo išimta ar pakeista nuostata, kad šių fondų lėšos negali būti perduodamos į valstybės biudžetą arba naudojamos kitoms valstybės reikmėms finansuoti. Tokios nuostatos nebeliko ir LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatyme, reglamentuojančiame NVO Fondo veiklą.

Vis dėl to, savo aiškinime KT taip pat pažymėjo, kad Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta konstitucinė įstatymų, numatančių tam tikras išlaidas, samprata, kuria įpareigojama užtikrinti valstybės biudžeto santykių įvairiais biudžetinais metais perimamumą ir finansavimo tęstinumą tais išskirtiniais atvejais, kai tam tikriems (ypatingiems, ilgalaikiams, strateginiams) visuomenės ir valstybės uždaviniams kryptingai spręsti lėšų reikia daugiau, negu galima skirti per vienerius biudžetinius metus. Taip pat pabrėžiama, jog minėtais įstatymais negali būti numatomos išlaidos valstybės nuolatinėms funkcijoms vykdyti, visuomenės kasdienėms reikmėms finansuoti.¹⁶ Tokiu būdu sudaroma teisinė prielaida, leidžianti planuoti tam tikrų fondų finansus keletą metų į priekį nepriklausomai nuo biudžetinių metų, kai to reikalauja specifinis šių fondų įgyvendinamų projektų pobūdis. Taip pat svarbu paminėti, jog KT aiškinimas biudžetinių metų klausimu atsirado dar prieš planuojamus biudžeto įstatymo pakeitimus, kuriais siekiama įtvirtinti trimetį biudžeto planavimą. Finansų Ministerijos siūlymu rengiamais biudžeto įstatymo pakeitimais siekiama, jog valstybės institucijos galėtų efektyviau planuoti išlaidas, užtikrintų finansavimo tęstinumą vidutiniu laikotarpiu bei formuotų tvaresnę šalies fiskalinę politiką. Dalis siūlomų pakeitimų taikomi jau nuo 2023, o pilnai turėtų įsigaliooti rengiant 2025-2027 m. biudžeto projektą.¹⁷

Svarstant galimybę pritaikyti KT aiškinime numatytą teisinę išimtį NVO Fondo biudžeto planavime, būtina tiksliai apibrėžti, kas gali būti laikoma ypatingais, ilgalaikiais ir strateginiais valstybės bei visuomenės uždaviniais ir kaip NVO Fondo vykdomos veiklos bei tikslai atitinka šį apibrėžimą. NVO Fondo įgyvendinamos finansavimo kryptys yra orientuotos į ilgalaikį ir strateginį nevyriausybinių organizacijų institucinį stiprinimą ir, priešingai nei daugelis kitų analizėje aptariamų fondų, skirsto finansavimą ne einamosioms veikloms, o tęstinių priemonių įgyvendinimui. Fondo galutinis tikslas yra stiprios ir savarankiškos NVO, kurios savo ruožtu yra stiprios pilietinės visuomenės garantas. Tai galėtų būti vienu iš pagrindinių argumentų siekiant pakeisti dabar taikomą nuostatą, jog per biudžetinius metus nepanaudotos Fondo lėšos privalo būti gražintos į valstybės biudžetą. Tačiau tam reikalinga tolimesnė išsami teisinė analizė.

¹⁵ LR Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas dėl įstatymų, kuriuose nustatytas tam tikrų programų, fondų arba institucijų finansavimas, Santrauka, <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2254/summary>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Trimečiai biudžetai užtikrins finansavimo tęstinumą ir tvaresnę šalies fiskalinę politiką“, LR Finansų ministerija, 2023 m. balandžio 12 d., <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/trimeciai-budzetai-uztikrins-finansavimo-testinuma-ir-tvaresne-salies-fiskaline-politika/>

3.4. Kitų ministerijoms pavaldžių fondų teisinio reguliavimo aspektai

Siekiant identifikuoti pagrindines kliūtis ir galimybes alternatyvių finansavimo šaltinių pritraukimui ir efektyviam finansų valdymui fondų veikloje atlikta lyginamoji analizė. Norėta išsiaiškinti, kuo NVO Fondas yra unikalus ir kuo panašus į kitus ministerijoms pavaldžius ar su jomis susijusius fondus ir kaip tai atsiliepia šių fondų finansų valdymui.

Pagrindinis kriterijus, pagal kurį atrinkti analizėje nagrinėjami fondai, yra tai, kad jie yra pavaldūs valstybės institucijoms ir vykdo projektinio finansavimo konkursus, kurių dalyviais gali būti ir nevyriausybinės organizacijos. Žemiau pateiktoje lentelėje išskirti ir nagrinėjami 6 ministerijoms pavaldūs fondai (įskaitant ir NVO Fondą).

Lentelėje lyginama šių fondų teisinė forma, administruojančios institucijos, finansavimo tikslai, šaltiniai ir kiti teisiniai bei finansiniai aspektai. Pateikiama informacija, gauta remiantis šiuos fondus reglamentuojančiais teisės aktais, finansinėmis ataskaitomis bei atliktais interviu su fondų atstovais.

Pavadinimas	Atsakinga institucija	Konkursus administruojanti institucija	Strateginių sprendimų priėmėjai	Ką remia?	Koks tikslas?	Teisinė forma	Metai ar pusmečiai ataskaitai	Metinė fondo biudžeto suma eurais	Įstatymuose numatyti galimi finansavimo šaltiniai
NVO Fondas	LR Socialinė apsaugos ir darbo ministerija	Europos socialinio fondo agentūra (ESFA)	Fondo taryba	Nevyriausybines organizacijas	Stiprinti NVO institucinius gebėjimus, investuoti į sektorių užtikrinant patikimų valstybės partnerių tvarų vystymąsi. Fondas paskirsto lėšas nevyriausybiniams organizacijoms, jų plėtros politikos formavimui ir įgyvendinimui	Fondas nėra juridinis asmuo	Metai	2,9 mln. (2023 m.) 2,9 mln. (2022 m.) 1,4 mln.* (2021 m.)	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Kitos teisėtai gautos lėšos.
Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas	LR Užsienio reikalų ministerija	Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA)	Fondo taryba	Juridinius ir fizinius asmenis, turinčius bent vieną partnerį valstybėje partnerėje	Padėti įgyvendinti vystomojo bendradarbiavimo politiką ir įgalinti Lietuvos viešojo bei privataus sektoriaus institucijas įgyvendinti projektus šalyse partnerėse	Fondas nėra juridinis asmuo	Metai	14 mln. (2022 m.)	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Užsienio šalių, tarptautinių organizacijų, tarptautinių finansų institucijų skiriamos lėšos; - LR juridinių bei fizinių asmenų savanoriški tiksliniai įnašai; - Kitos teisėtai gautos lėšos.
Lietuvos Kultūros Taryba (LKT)	LR Kultūros ministerija	LKT	Tarybos narių susirinkimas	Įvairias organizacijas, meno ir kitų kultūros sričių kūrėjus	Finansuoti kultūros veiklą ir kultūros tyrimus (įgyvendinant valstybės politiką kultūros srityje)	Ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo (biudžetinė)	Metai	22,7 mln. (2022 m.) 21 mln. (2021 m.) 21,2 mln.	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Rėmėjų lėšos; - Kitos teisės aktu nustatyta tvarka gautos lėšos.

						įstaiga)		(2020 m.)	
Medijų rėmimo fondas	LR Kultūros ministerija	Medijų rėmimo fondas	Fondo taryba	Viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų projektams ir veiklai	Siekti žiniasklaidos pliuralizmo, nuomonių ir tautinių kultūrų įvairovės, socialiai reikšmingos, kultūrą skatinančios informacijos prieinamumo visuomenėje, įskaitant asmenų su negalia informacinį prieinamumą teikiant valstybės paramą viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams užtikrinant racionalų ir pagrįstą valstybės lėšų panaudojimą	Pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo (viešoji įstaiga)	Metai	6,5mln. (2024m.)	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Asmenų, išskyrus politines organizacijas, jų įsteigtus ar valdomus juridinius asmenis, dovanotos lėšos; - Kitos teisėtai įgytos lėšos.
Sporto rėmimo fondas	LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Nacionalinė sporto agentūra	Nacionalinės sporto agentūros vadovas	Juridinius asmenis	Remti sporto projektus, skatinančius Lietuvos gyventojų fizinį aktyvumą bei sporto bazių pagerinimą	Fondas nėra juridinis asmuo	Pusmečiai	15,8 mln (2023m.)	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Kitos lėšos.
Valstybinis visuomenės sveikatos stiprinimo fondas	LR Sveikatos apsaugos ministerija	LR Sveikatos apsaugos ministerija	LR Sveikatos apsaugos ministerija	Fondo lėšomis finansuojami prevenciniai projektai, socialinė reklama ir moksliniai tyrimai.	Rūpintis Lietuvos gyventojų sveikatos išsaugojimu bei stiprinimu	Fondas nėra juridinis asmuo	Metai	3,3 mln. (2022m.) 3,3 mln. (2021m.) 3,2 mln, (2020m.)	- Valstybės biudžeto asignavimai; - Kitos teisėtai įgytos lėšos.

* NVO Fondui skirtas finansavimas neįskaičiuojant SADM tiesiogiai finansuotų institucinio stiprinimo konkursų (kuriems skiriamos lėšos vėlesniais metais buvo oficialiai įtrauktos į NVO Fondo biudžetą).

2 Lentelė. Viešojo sektoriaus skirtingų fondų lyginamoji analizė (sudaryta autorių)

Analizuojant viršuje lentelėje pateiktus duomenis, galima pastebėti, jog dauguma šių fondų nėra atskiri juridiniai vienetai. Taip, kaip ir NVO Fondo atveju, šie fondai yra ministerijų ir joms pavaldžių institucijų administruojami biudžeto krepšeliai, skirti tam tikrų ministerijos kuruojamų veiklų finansavimui ir įgyvendinimui.

Šiame kontekste savo juridiniu statusu išsiskiria Lietuvos kultūros taryba, turinti ribotos civilinės atsakomybės viešojo juridinio asmens (biudžetinės įstaigos) statusą. Atskiras juridinis statusas ir veiklą apibrėžiantis įstatymas suteikia galimybę priimti autonominius sprendimus, nepriklausančius nuo politinės valios ir savarankiškiau planuoti savo finansus.

Medijų rėmimo fondo įstatuose yra nurodyta, jog tai yra pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, veikiantis visuomenės informavimo srityje. Šio fondo steigėjai ir dalininkai yra trys ir valdyme dalyvauja lygiomis dalimis. Atskiras juridinis statusas fondui buvo itin aktualus dėl poreikio priimti finansavimo sprendimus nepriklausomai, atsiribojant nuo politikų ir valstybės pareigūnų bei institucijų įtakos.

Kiti į analizę įtraukti fondai nėra atskiri juridiniai vienetai, tačiau jų valdymo struktūra varijuoja. NVO Fondo bei Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo atveju sprendimus dėl strateginių fondo finansavimo krypčių priima šių fondų tarybos, o konkursus administruoja išorinės agentūros. Tuo tarpu Valstybinis visuomenės sveikatos stiprinimo fondas, anksčiau lėšų skirstymo sprendimų priėmėju laikęs Fondo Tarybą, nuo 2022 m. pagrindines fondo valdytojo teises perleido Sveikatos apsaugos ministerijai. Sporto rėmimo fondo atveju nuo 2023 m. projektus administruoja ir fondo veiklą įgyvendina Nacionalinė sporto agentūra.

Teisinį pagrindą šių fondų veikimui sudaro atitinkami, su jų veiklos sritimis susiję įstatymai, pateikti žemiau sudarytoje lentelėje:

Fondas / Įstaiga	Teisinį pagrindą fondo veikimui sudarantys įstatymai
NVO Fondas	LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas
Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas	LR vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas
Sporto rėmimo fondas	LR sporto įstatymas
Valstybinis visuomenės sveikatos stiprinimo fondas	LR sveikatos sistemos įstatymas
Lietuvos kultūros taryba	LR kultūros tarybos įstatymas
Medijų rėmimo fondas	LR visuomenės informavimo įstatymas

3 Lentelė. Fondų veiklą reglamentuojantys įstatymai

Šalia pagrindinių fondų veiklą reglamentuojančių įstatymų galioja ir papildomi teisės aktai, tokie kaip fondų tarybų nuostatai, veiklos aprašai ar LR biudžeto sandaros įstatymas. Fondų veiklą apibrėžiančių teisės aktų gausa ir vieningo reguliavimo trūkumas sudaro sąlygas skirtingoms interpretacijoms dėl fondų finansų valdymo.

Vienas iš esminių finansinio planavimo aspektų – tai galimybė laisvai ir lanksčiai planuoti savo disponuojamas lėšas atsižvelgiant į esamą ir būsimą finansavimo poreikį bei nenumatytas aplinkybes. Tačiau dauguma šioje analizėje aptariamų fondų, įskaitant NVO Fondą, yra įstatymiškai įpareigoti planuoti savo finansus biudžetiniams metams ir į valstybės išdą gražinti biudžetinių metų pabaigoje likusią nepanaudotą asignavimų sumą. Toks teisinis reguliavimas įsivyravo po 2020 m. KT sprendimo, kuriuo teigiama, jog biudžetinais metais nepanaudotų valstybės asignavimų perkėlimas į kitus fondo biudžetinius metus, negražinant šio likučio į valstybės išdą, paneigia Vyriausybės konstitucinę teisę ir pareigą sudaryti valstybės biudžetą biudžetiniams metams.

Vis dėl to, kaip užsiminta ankstesniuose šios analizės skyriuose, KT taip pat nurodė, jog ši nuostata gali būti netaikoma tam tikrais atvejais, kai finansavimas skiriamas ypatingiems, ilgalaikiams ir strateginiams visuomenės bei valstybės uždaviniams spręsti, kuriems lėšų reikia daugiau, negu galima skirti per vienus biudžetinius metus. Taip pat svarbu paminėti, jog KT aiškinimas biudžetinių metų klausimu atsirado dar prieš siūlomus biudžeto įstatymo pakeitimus, kuriais įtvirtinamas trimetis biudžeto planavimas.

Vadovaujantis tokiu KT aiškinimu buvo suformuluota Vystomojo bendradarbiavimo fondui taikoma nuostata, jog dėl strateginių fondo įgyvendinamų tikslų pobūdžio fondo lėšos negali būti perduodamos į valstybės biudžetą arba naudojamos kitoms valstybės reikmėms finansuoti. LR vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme nurodoma, jog per biudžetinius metus nepaskirstytos, taip pat nuo įgyvendinamų projektų likusios nepanaudotos fondo lėšos lieka fondo sąskaitoje ir naudojamos kitais biudžetinais metais. Šiuo teisiniu aspektu Vystomojo bendradarbiavimo fondas išsiskiria iš kitų aptariamų fondų. Toks teisinis reguliavimas suteikia fondui galimybę daug lanksčiau ir savarankiškiau valdyti savo finansus siekiant strateginių fondo tikslų.

Dar vienas aspektas, kuo šiame skyriuje analizuojami fondai skiriasi, tai - fondo lėšomis finansuojama bendros projekto sąmatos dalis (t.y. kokią dalį fondo lėšomis finansuojamo projekto sąmatos šių projektų vykdytojai privalo padengti savo lėšomis). Visų aptariamų fondų, išskyrus NVO Fondą, projektams skiriamas finansavimas yra dalinis. Fondų lėšomis dengiama bendros sąmatos dalis varijuoja nuo 70 proc. iki 95 proc., likusią lėšų dalį paraiškų teikėjai privalo padengti savo ar partnerių lėšomis. NVO Fondas šiuo aspektu yra unikalus, kadangi fondo lėšomis finansuojama visa projektų suma. Tai susiję ir su specifiniu NVO Fondo finansuojamų veiklų pobūdžiu – šiuo atveju, finansavimas skiriamas ne einamosioms veikloms, o pačių NVO institucinio stiprinimo projektams.

3.4.1. Alternatyvūs finansavimo šaltiniai kitų fondų veikloje

Aptariamų fondų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nurodomi ir galimi jų finansavimo šaltiniai. Nors įstatymuose yra numatyta privačių lėšų, tarptautinių fondų bei kitų teisėtai įgytų lėšų panaudojimo galimybė, realybėje pagrindinis ir dažnai vienintelis šių fondų finansavimo šaltinis yra valstybės biudžeto asignavimai.

Kai kurių fondų atveju, valstybės biudžeto asignavimus sudaro ir dalis akcizų pajamų, bei įplaukų, gautų iš loterijų bei azartinių lošimų mokesčio. Tokia sistema šiuo metu taikoma Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo finansavime.

Šiame kontekste išsiskiria Užsienio reikalų ministerijos kuruojamas Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondas. LR vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas numato, jog fondo finansavimo lėšas gali sudaryti ne tik valstybės dotacijos ar kitos teisėtai gautos lėšos, bet ir užsienio bei Lietuvos donorų įnašai. Juridinis ar fizinis asmuo gali pateikti fondo tarybai prašymą skirti tam tikros programos ar projekto įgyvendinimui. Tokiu būdu projektas tampa bendrojo finansavimo.¹⁸ Pasak Vystomojo bendradarbiavimo fondo atstovės Eglės Bloznelienės, kol kas vienintelis tokio bendro finansavimo atvejis yra Taivaniečių atstovybės Lietuvoje skirtas tikslinis įnašas Ukrainos karo metu sugriautos Borodyankos mokyklos ir darželio Irpinėje atstatymui.¹⁹ Finansavimas skirtas tarpusavio supratimo memorandumo pagrindu.

Atskirai verta paminėti Lietuvos kultūros tarybą (LKT), kurios nuostatuose yra numatyta, jog pati LKT gali dalyvauti fondų, valstybės ir savivaldybės institucijų bei įstaigų finansuojamose programose ir gauti lėšų (tarp jų ir rėmėjų lėšų) savo funkcijoms atlikti.²⁰ Atskiro juridinio asmens statusas leidžia LKT dalyvauti kitose finansavimo programose ar pritraukti papildomas lėšas. Tokiu būdu, LKT gauna finansavimą ir iš ES fondų investicijų programos skaitmenizacijos projekto įgyvendinimui.²¹ Atskiras LKT juridinis statusas sudaro sąlygas turėti ir paramos gavėjo statusą, kuris yra svarbus, kai kalbame apie galimybę integruoti privačių rėmėjų lėšas į fondo finansavimą. Vis dėl to, pasak LKT pirmininkės Astos Pakarklytės, ši galimybė kol kas yra tik teorinė, kadangi LKT neturi pakankamai resursų bei žmonių, galinčių užsiimti privačių rėmėjų paieška.

LR visuomenės informavimo įstatymas numato, jog Medijų rėmimo fondo lėšas sudaro ne tik valstybės biudžeto asignacijos ar kitos teisėtai įgytos lėšos, bet ir asmenų, išskyrus politines organizacijas, jų įsteigtus ar valdomus juridinius asmenis, dovanotos lėšos. Medijų rėmimo fondas buvo įsteigtas 2023 m. pakeičiant prieš tai veikusį ir valstybės paramą viešosios informacijos rengėjų kultūriniais, visuomenės informavimo saugumo, medijų raštingumo ugdymo ir šviečiamiesiems projektams skirsčiusį Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą. Naujojo fondo direktorius Ruslanas Iržikevičius darbus pradėjo su didele ambicija – siekiama jog naujasis fondas ne tik dalytų pinigus, bet ir taptų kompetencijų centru, vykdytų patariamąją funkciją bei pritrauktų užsienio investicijas taip prisidėdamas prie Lietuvos žiniasklaidos stiprinimo.²² Pasak fondo direktoriaus, atskiro juridinio asmens statusas suteikia galimybę veikti nešališkai bei pritraukti alternatyvių lėšų į fondo biudžetą, svarstomas ir paramos gavėjo statuso įgijimas. Šiuo metu fondas žengia pirmuosius žingsnius alternatyvių finansavimo

¹⁸ Įsakymas dėl Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo veiklos aprašo patvirtinimo, 2022 m. birželio 9 d. Nr. V-197, Vilnius,

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95ebb451e7b211ec896de0b71e988500?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cb5dafd8-a7d6-4ecc-995a-b375a1d8a55b>

¹⁹ „Lietuvos inicijuotiems Ukrainos atstatymo projektams Taivanas skyrė 5 mln. JAV dolerių“, CPVA, 2023 m. birželio 1 d.,

<https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/lietuvos-inicijuotiems-ukrainos-atstatymo-projektams-taivanas-skyre-5-mln.-jav-doleriu:835>

²⁰ LR Lietuvos kultūros tarybos įstatymas, 2012 m. rugsėjo 18 d. Nr. XIV-697, Vilnius,

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.433089/asr>

²¹ „SAMS projektas“, Lietuvos kultūros taryba, <https://www.ltk.lt/es-projektai/sams-projektas>

²² Monika Bertašiūtė-Čiužienė, „Medijų rėmimo fondo direktorius R. Iržikevičius: šiais metais daugiausia dėmesio skirsime kultūriniais leidiniams“, *15min.lt*, 2023 m. lapkričio 30 d.,

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/asmenybe/mediju-remimo-fondo-direktorius-r-irzikevicius-pasiulyta-9-mln-euru-suma-yra-nerealus-skaicius-285-2152756>

šaltinių paieškoje, svarstoma privačių užsienio rėmėjų lėšų pritraukimo galimybė, tačiau konkrečių susitarimų kol kas nėra.

Taigi, nepaisant teisės aktuose numatytų alternatyvių finansavimo šaltinių, daugelis šioje analizėje aptariamų fondų yra priklausomi nuo vienintelio finansavimo šaltinio – valstybės biudžeto asignavimų. Privačių lėšų pritraukimo galimybė išlieka teorinė, išskyrus išimtinius atvejus, tokius kaip Vystomojo bendradarbiavimo fondo sutartis su Taivano atstovybe dėl paramos Ukrainos atstatymo projektams. Viena vertus, tai lemia šių fondų nesavarankiškas juridinis statusas ir iš to išplaukiantys biurokratiniai suvaržymai. Kita vertus, net ir atskirą juridinį ir paramos gavėjo statusą turintys fondai neturi patikrintų alternatyvių lėšų pritraukimo priemonių ir stokoja resursų jų paieškoms. Galų gale reikia konstatuoti, jog alternatyvių lėšų pritraukimui trukdo ne tik juridinis statusas, bet ir bendras privataus sektoriaus nepasitikėjimas valstybės institucijomis ir jų kuruojamais finansavimo mechanizmais.

Išvados

Nevyriausybines organizacijos susiduria su įvairiais ilgalaikio planavimo ir finansų valdymo iššūkiais. Nepaisant valstybės skiriamo finansavimo vadinamajam trečiajam sektoriui, jo dalyviai vis dar stokoja žinių, kaip optimaliai organizuoti savo veiklą, siekiant nuoseklaus, kokybiško augimo ir tvarios plėtros. NVO Fondas, vienintelis iš ministerijoms pavaldžių fondų, yra orientuotas į nevyriausybinių organizacijų institucinį stiprinimą. Juo siekiama didinti Lietuvos nevyriausybinių organizacijų savarankiškumą, įgalinti jas strategiškai planuoti savo veiklas bei resursus ir taip prisidėti prie pilietinės visuomenės stiprinimo. Deja, dabartinis Fondo biudžetas yra nepakankamas patenkinti esamą ir būsimą finansavimo poreikį – kokybiškų konkursinių paraiškų skaičius gerokai viršija finansavimo galimybes, lėšų neužtenka ir kitoms NVO Fondo veikloms įgyvendinti.

Vienas iš būdų didinti NVO Fondo biudžetą yra alternatyvių finansavimo šaltinių paieška. Papildomų finansavimo šaltinių pritraukimo galimybę numato ir Fondo veiklą reglamentuojantys teisės aktai. Tačiau realybėje, alternatyvių lėšų pritraukimą komplikuoja Fondo teisinis statusas ir su tuo susijęs reguliavimas. Nebūdamas atskiru juridiniu vienetu, Fondas neturi galimybės pasinaudoti paramos gavėjo statusu, kuris sudaro praktines sąlygas priimti privačių rėmėjų paramą. Dėl tos pačios priežasties Fondas negali savarankiškai dalyvauti kitose finansavimo programose, tokiose kaip ES struktūrinių fondų investicinės programos. Paraiškų teikimu tarptautiniam finansavimui gauti gali užsiimti Fondą administruojanti SADM, tačiau praktikoje ministerija neturi pakankamų resursų tokių finansavimo šaltinių paieškai ir įgyvendinimui. Be to, svarbu atkreipti dėmesį, jog ES investicijos privalo būti panaudotos tiesiogiai pareiškėjo įgyvendinamoms veikloms ir negali būti perkontraktuojamos, šiuo atveju perskirstomos per NVO institucinio stiprinimo konkursus. Taigi, nepaisant teisės aktuose numatytų teorinių galimybių, pasigendama praktinių mechanizmų, kaip savarankiško juridinio statuso neturintis fondas galėtų diversifikuoti savo pajamų šaltinius ir auginti bendrą fondo biudžetą.

Šioje analizėje buvo apžvelgtas NVO Fondo finansavimo modelis bei finansavimo kryptys, išnagrinėti teisinio statuso privalumai ir trūkumai. Lyginamosios analizės būdu aptarti kitoms ministerijoms pavaldžių panašiai veikiančių fondų aspektai. Siekiant geriau suprasti, kaip identifikuotos problemos, teisiniai ir praktiniai aspektai gali padėti įgyvendinant tolimesnius projekto žingsnius, buvo išskirtos su Fondo biudžeto didinimu susijusios NVO Fondo stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG):

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> ● Fondo veikla yra tiesiogiai integruota į strateginius veiklos planus, todėl jo finansavimas yra vienas iš valstybinės NVO politikos prioritetų ● Pastovus biudžetas dėl skiriamų valstybės asignavimų ● Fondo buvimas ministerijos dalimi, o ne atskiru juridiniu vienetu, lemia mažesnius administravimo kaštus 	<ul style="list-style-type: none"> ● Atskiro juridinio ir paramos gavėjo statusų nebuvimas apsunkina alternatyvių finansavimo šaltinių pritraukimą ● Skiriamas valstybės finansavimas nepatenkina augančio sektoriaus poreikio ● Fondas yra priklausomas nuo biudžetinių metų, o tai apsunkina ilgalaikių projektų įgyvendinimą

Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> • KT išaiškinime numatyta išimtis planuoti fondų finansus nepriklausomai nuo finansinių metų, kai tai būtina užtikrinant finansavimo tęstinumą ypatingų, ilgalaikių ir strateginių tikslų atveju • Savarankiškas juridinis statusas, kuris išplėstų Fondo galimybes pritraukti alternatyvių finansavimo šaltinių (pvz.: fizinių ar juridinių asmenų parama, tarptautinių fondų lėšos) • ES struktūrinių fondų ar kitų tarptautinių fondų lėšų pritraukimo ir panaudojimo galimybės tiesioginių Fondo veiklų įgyvendinimui (pvz., centralizuotiems mokymams ir sektoriaus tyrimams) 	<ul style="list-style-type: none"> • Visuomenės nepasitikėjimas valstybės institucijomis • Verslo atstovų nepasitikėjimas Fondu ir nenoras įsitraukti į pasiūlytus hibridinio finansavimo sprendimus • Sprendimų dėl biudžeto priklausomybė nuo politinės valios • Infliacija

4 Lentelė. NVO Fondo biudžeto didinimo SSGG

Taigi išanalizavus esamą NVO Fondo situaciją, galima teigti jog vienas pagrindinių iššūkių tolimesnei sprendimų paieškai yra Fondo teisinis statusas ir su tuo susiję apribojimai. Norint iš esmės keisti Fondo finansavimo struktūrą, neišvengiamai tektų svarstyti apie atskiro juridinio statuso suteikimo galimybę. Kita alternatyva – ieškoti sprendimų, kuriuos būtų galima įgyvendinti išlaikant esamą teisinį Fondo statusą. Vienas iš tokių sprendimų, kuris nėra susijęs su alternatyvių finansavimo šaltinių pritraukimu, bet kuris turėtų reikšmingą įtaką savarankiškesniam ir efektyvesniam Fondo finansų planavimui – tai galimybė planuoti Fondo biudžetą nepriklausomai nuo biudžetinių metų. Tačiau šiam klausimui reikalingos nuodugnesnės teisinės konsultacijos.

Siekiant pasiūlyti tinkamiausias alternatyvas NVO Fondo biudžeto didinimui, tolimesni projekto žingsniai apims užsienio šalių gerųjų praktikų analizę, preliminarių sprendimų parengimą ir viešąsias konsultacijas, kurių pagalba bus parengtos rekomendacijos bei veiksmų planas.

Šaltiniai

1. 2022 m. naujasis pilietinės visuomenės organizacijų tvarumo indeksas, [http://www.3sektorius.lt/docs/NaujasisPVOtvarumoindeksas2022\(1\)_2024-02-12_12:58:08.pdf](http://www.3sektorius.lt/docs/NaujasisPVOtvarumoindeksas2022(1)_2024-02-12_12:58:08.pdf)
2. Nevyriausybių organizacijų fondo 2022 m. finansinė ir veiklos ataskaita, 2023, p. 6, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/NVO/NVO%20fondas/NVO%20Fondo%20veiklos%20ir%20finansine%20ataskaita_2022%20m_galutine.pdf
3. Nevyriausybių organizacijų politika, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/neyvriausybiu-organizaciju-politika/>
4. 2021–2030 m. plėtros programos valdytojo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinės sutelkties plėtros programa, p. 7, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/administracine-informacija/Pletros%20programos/Sutelkties%20pp/1b_%20SADM_%20Sutelkties%20PP_forma%20A%20_patikslinta%20_%20210629.pdf
5. NVO Fondas, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/neyvriausybiu-organizaciju-politika/nvo-fondas/>
6. Valstybės institucijų teikiamas finansavimas NVO 2023–2024 m., https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/NVO/Valstyb%C4%97s%20institucij%C5%B3%20teikiamas%20finansavimas%20NVO%202023-2024%20m_%20atnaujinta.xlsx
7. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (KODAS 18) (2024–2026) metų strateginis veiklos planas, p. 51, <https://socmin.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/1/UAVTJnLQffl.pdf>
8. Galimybių studija: pilietinės visuomenės plėtros agentūra, 2017 m., p. 35–36, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/13926_pvpa_galimybiu_studija.pdf
9. Paramos gavėjai ir nevyriausybinių organizacijų: kiek jų yra ir kaip jas atpažinti, Registru Centras, 2024 m. kovo 20 d., <https://www.registrucentras.lt/naujienos/index.php?mod=news&act=view&id=60517>
10. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, 1990 m. liepos 30 d., Nr. XIV-2325, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428/asr>
11. Lietuvių kalbos žodynas, <http://www.lkz.lt/?zodis=fondas&id=10003080000>
12. Dėl Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymo, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, 2020 m. birželio 20 d., <https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/737112/06200.pdf/1d886bfb-1792-edc0-2478-6e620084f015?t=1655726955121>
13. Kokybinio tyrimo „Mecenavimo paskatų vertinimas“ ataskaita, Rinkos tyrimų centras, 2021, p. 10, <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2022/06/Kokybinis-tyrimas-%E2%80%9EMecenavimo-paskatu-vertinimas-2021.pdf>
14. Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. XII-717, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463439/asr>
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas dėl įstatymų, kuriuose nustatytas tam tikrų programų, fondų arba institucijų finansavimas, Santrauka, <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2254/summary>
16. „Trimečiai biudžetai užtikrins finansavimo tęstinumą ir tvaresnę šalies fiskalinę politiką“, LR Finansų ministerija, 2023 m. balandžio 12 d., <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/trimeciai-biudzetai-uztikrins-finansavimo-testinuma-ir-tvaresne-salis-es-fiskaline-politika/>
17. Įsakymas dėl Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos fondo veiklos aprašo patvirtinimo, 2022 m. birželio 9 d. Nr. V-197, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95ebb451e7b211ec896de0b71e988500?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=cb5dafd8-a7d6-4ecc-995a-b375a1d8a55b>
18. „Lietuvos inicijuotiems Ukrainos atstatymo projektams Taivas skyrė 5 mln. JAV dolerių“, CPVA, 2023 m. birželio 1 d.,

---

<https://www.cpva.lt/globalios-naujienos/44/lietuvos-inicijuotiems-ukrainos-atstatymo-projektams-ta-ivanas-skyre-5-mln.-jav-doleriu:835>

19. Lietuvos Respublikos Lietuvos kultūros tarybos įstatymas, 2012 m. rugsėjo 18 d. Nr. XIV-697, Vilnius, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.433089/asr>
20. *SAMS projektas*, Lietuvos kultūros taryba, <https://www.ltkl.lt/es-projektai/sams-projektas>
21. Monika Bertašiūtė-Čiužienė, „Medijų rėmimo fondo direktorius R.Iržiķevičius: šiais metais daugiausia dėmesio skirsime kultūriniam leidiniams“, *15min.lt*, 2023 m. lapkričio 30 d., <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/asmenybe/mediju-remimo-fondo-direktorius-r-irzikevicius-pa-siulyta-9-mln-euru-suma-yra-nerealus-skaicius-285-2152756>